

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 11 april 2012

Mål nr

T 3470-10

KLAGANDE

MS

1. Ombud: Jur.kand. CC

2. Ombud: Jur.kand. ARH

3. Ombud: Jur.kand. GS

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

Ombud: hovrättsassessorn PL

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2010-06-18 i mål T 9082-09

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom endast på det sättet att Högsta domstolen förordnar att vardera parten ska bära sin kostnad vid tingsrätten.

Vardera parten ska bära sin kostnad hos Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MS har yrkat att Högsta domstolen ändrar hovrättens dom och förpliktar staten att till honom betala 65 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämningsansökan den 8 april 2009 till dess betalning sker.

MS har vidare yrkat att Högsta domstolen ska befria honom från skyldigheten att ersätta staten för dess rättegångskostnad vid tingsrätten och förplikta staten att ersätta honom för rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten. För det fall hovrättens dom i huvudsaken inte ändras har MS yrkat att Högsta domstolen förordnar att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad vid tingsrätten.

Justitiekanslern har motsatt sig att domen ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. MS ansökte den 1 juli 2003 hos polismyndigheten i Uppsala län om tillstånd att inneha en svartkrutsrevolver som skulle användas för specialeffekter vid filminspelningar. Vid samma tid registrerade han firman Gunsmoke Movie Productions. Polismyndigheten avslog ansökningen den 1 oktober 2003. Länsrätten biföll emellertid MSs ansökan den 16 februari 2004. Kammarrätten avslog polismyndighetens överklagande den 1 juli 2004. Regeringsrätten (numera Högsta förvaltningsdomstolen) beslöt den 29 augusti 2007 att inte meddela prövningstillstånd. Den sammanlagda handläggningstiden uppgick alltså till fyra år och två månader, varav drygt tre år hos Regeringsrätten.
2. MS begärde ersättning för långsam handläggning hos Justitiekanslern, som tillerkände honom 10 000 kr. MS ansökte därefter om stämning mot staten med den talan som förs i detta mål.
3. Tingsrätten konstaterade att det var ostridigt att MSs rätt till domstolsprövning inom skälig tid hade kränkts och tillerkände honom ytterligare 10 000 kr i ersättning samt förordnade att vardera parten skulle bära sin rättegångskostnad. Båda parter överklagade domen.
4. MS yrkade i hovrätten fullt bifall till sin vid tingsrätten förda talan och att staten skulle åläggas att betala hans rättegångskostnad där. Staten yrkade att talan skulle ogillas i sin helhet samt att MS skulle förpliktas att ersätta statens rättegångskostnad vid tingsrätten. Båda parter yrkade ersättning för sin rättegångskostnad i hovrätten. Hovrätten fastställde det av tingsrätten utdömda skadeståndsbeloppet och förordnade att MS skulle ersätta staten för en del av dess rättegångskostnad vid tingsrätten, eftersom frågan i målet endast gällt skadeståndets storlek och MS bara tillerkänts en liten del av vad han yrkat. Hovrätten fann vidare skäligt att vardera parten skulle stå sin kostnad i hovrätten.

5. Parterna har åberopat samma grunder och omständigheter som i underinstanserna. Det är alltså ostridigt att MSs rätt till domstolsprövning inom skälig tid, enligt artikel 6.1 i Europakonventionen, har kränkts och att han har rätt till skadestånd av staten. Tvisten gäller skadeståndets storlek och rättegångskostnaderna i underinstanserna.

Skadeståndets storlek

6. Högsta domstolen har i en dom denna dag (mål T 5858-10) lagt fast vissa principer för hur ett skadestånd bör beräknas vid en kränkning av den i artikel 6.1 i Europakonventionen nedlagda rätten till en rättslig prövning inom skälig tid. Dessa principer ligger till grund för bedömningen också i detta mål.

7. Det domstolsdröjsmål det här handlar om är knutet till handläggningstiden på drygt tre år hos Regeringsrätten.

8. Riktpunkten för en godtagbar handläggningstid avseende ett beslut rörande prövningstillstånd i ett okomplicerat ärende i de högsta domstolarna bör vara att beslutet meddelas inom sex månader från överklagandet. När frågan i ett sådant fall inte har avgjorts efter ett år föreligger i regel ett oacceptabelt dröjsmål, låt vara att en rätt till skadestånd torde föreligga först sedan efter ytterligare dröjsmål kränkningen har nått en viss nivå.

9. Det har inte anförts någon omständighet som kan motivera en förlängd handläggningstid. Lagen (2009:1058) om förtursförklaring i domstol hade inte trätt i kraft, och den bör under alla förhållanden sakna betydelse i ett ärende om prövningstillstånd, eftersom det inte kan begäras att den klagande ska behöva begära förtur eller på något annat sätt påminna domstolen om att den dröjer. Dröjsmålstiden kan därför bestämmas till ungefär två år.

10. MS har genom dröjsmålet begränsats i sin näringsutövning. Utredningen ger emellertid inte stöd för annat än att detta har skett i en obetydlig utsträckning. Förhållandet är därför inte tillräckligt för att beaktas vid bestämmandet av skadeståndets storlek. Inte heller ger utredningen stöd för att MS på grund av ärendets art eller av någon annan anledning har haft skäl att uppleva dröjsmålet som särskilt kränkande.

11. Mot bakgrund av det anförda uppgår skäligt sammanlagt skadestånd till 20 000 kr. Hovrättens domslut i skadestandsfrågan ska därför fastställas.

Betydelsen för rättegångskostnadsfrågan av att skadeståndet ska kompensera en rättighetskränkning

12. Vid bedömningen av om ett skadestånd kan anses utgöra ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i Europakonventionen måste, när den förfördelade nödgas vända sig till domstol för att komma till sin rätt, beaktas också vilken effekt fördelningen av rättegångskostnaderna kan ha på den totala ersättningen (jfr Zullo v. Italy [GC], no. 64897/01, judgment of 29 March 2006, p. 94). Utgångspunkten är visserligen bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken, men om den förfördelade har haft fog för att föra talan måste inte sällan vad som följer av dessa bestämmelser modifieras för att ett visst säkerhetsavstånd ska hållas till vad som kan anses vara ett konventionsbrott.

13. När det särskilt gäller frågan om betydelsen i rättegångskostnads-hänseende av att den förfördelade har yrkat ett högt belopp bör man i fråga om rättighetskränkningar i viss utsträckning se det så, att den förfördelade däri-genom har gett domstolen ett processuellt utrymme för att komma fram till vad som är ett skäligt skadestånd. Det är från flera synpunkter en bra ordning. Den som har blivit kränkt av en långsam rättslig prövning ska inte av oro för effekten i rättegångskostnadshänseende drivas till försiktiga beloppsyrkanden. Det är vidare angeläget att – oberoende av den förfördelades inställning – ett

skäligt belopp döms ut, eftersom en proportionell och likformig skadereglering måste anses ha ett egenvärde, bl.a. med hänsyn till förtroendet för rättsväsendet.

14. Mot bakgrund av det anförda bör en hållpunkt vara, att även om den förfördelades talan leder till endast en mindre framgång i förhållande till vad motparten har medgett, bör kostnaderna kvittas oberoende av vad som följer av rättegångsbalkens bestämmelser. Det gäller i princip oavsett hur stort skadestånd som den förfördelade har yrkat, men det förutsätter också att den förfördelade inte genom att ge in onödig utredning eller på något annat sätt har belastat målet utöver vad som har krävts för den uppnådda framgången.

15. Det kan såsom en förlängning av det anförda synsättet förmenas att om den förfördelades talan leder till en mer betydande framgång, om än mindre än vad som har yrkats, den förfördelade i rättegångskostnadshänseende borde i åtminstone vissa fall kunna ersättas som om han eller hon var vinnande, även om något annat skulle följa av rättegångsbalkens bestämmelser. Kravet på att skadeståndet ska fungera som ett effektivt rättsmedel torde dock i regel vara tillgodosett om den förfördelade inte behöver betala motpartens kostnader. Den modifiering som artikel 13 i Europakonventionen kan föranleda av vad som följer av bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken bör således i allmänhet stanna vid att vardera parten får stå sin rättegångskostnad. En längre gående jämkning än så bör förutsätta särskilda skäl.

Fördelningen av rättegångskostnaderna i de olika instanserna

16. MS har genom tingsrättens dom, som blivit gällande genom Högsta domstolens avgörande, ansetts vara berättigad till ett sammanlagt skadestånd på 20 000 kr, alltså 10 000 kr mer än vad som följde av Justitiekanslerns beslut. Frågan om skadeståndets storlek har varit renodlat rättslig. Ingen bevisning har åberopats. Den position som respektive sida intagit har inte

påverkat utredningen i målet och kan heller inte antas på något annat sätt ha påverkat motpartens rättegångskostnad. På grund av detta och då inte vad någondera sidan har tappat kan anses vara av allenast ringa betydelse får av 18 kap. 4 § rättegångsbalken anses följa att vardera parten ska bära sin kostnad vid tingsrätten. Omständigheterna är inte sådana att MS vid en kvittning av rättegångskostnaderna vid tingsrätten kan anses vara betagen rätten till ett effektivt rättsmedel.

17. Fördelningen av rättegångskostnaderna i hovrätten ska bestämmas med utgångspunkten att Högsta domstolens avgörande innebär att tingsrättens dom har varit riktig, såväl när det gäller skadeståndets storlek som när det gäller fördelningen av rättegångskostnaderna. Detta förhållande, sammantaget med dels att båda parter överklagade tingsrättens dom dels att inte vad någondera sidan ska anses ha tappat i hovrätten kan anses vara av allenast ringa betydelse, bör leda till att vardera parten ska bära sin kostnad i hovrätten (18 kap. 4 § rättegångsbalken). Med utgångspunkten att tingsrättens dom har varit riktig kan kravet i artikel 13 i Europakonventionen på ett effektivt rättsmedel inte ge anledning att frånga vad som i rättegångskostnadshänseende gäller enligt rättegångsbalkens bestämmelser. MSs rätt till ett sådant rättsmedel hade ju tillgodosetts genom tingsrättens dom.

18. Beträffande rättegångskostnaderna hos Högsta domstolen är MS tappande när det gäller skadestandsfrågan och kostnadsfördelningen i hovrätten. Emellertid har MS överklagat hovrättens dom också beträffande frågan om fördelningen av rättegångskostnaderna vid tingsrätten. I den delen har han i enlighet med det ovan anförda (p. 16) vunnit en viss framgång. Av 18 kap. 4 § rättegångsbalken följer att MS i det läget har att utge jämkad ersättning för statens rättegångskostnad.

19. Som har framhållits i det föregående kan emellertid vad som följer av 18 kap. rättegångsbalken i fråga om rättegångskostnader modifieras, om det

krävs för att tillgodose kravet enligt artikel 13 i Europakonventionen på att Sverige ska tillhandahålla ett effektivt rättsmedel. Det kan inte anses att MSs rätt till ett sådant rättsmedel var tillgodosedd efter hovrättens ändring av tingsrättens dom, eftersom han var nödgad att överklaga hovrättens dom beträffande fördelningen av rättegångskostnaderna i tingsrätten för att komma i åtnjutande av ett effektivt rättsmedel. I det läget bör rättegångskostnaderna hos Högsta domstolen kvittas, trots att MS i skadestandsfrågan och beträffande fördelningen av rättegångskostnaderna i hovrätten är tappande.

20. Av det anförda följer sammantaget att rättegångskostnaderna, med ändring av hovrättens dom såvitt gäller kostnaderna vid tingsrätten, ska kvittas i samtliga instanser.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Leif Thorsson (referent, tillägg), Ella Nyström, Agneta Bäcklund och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Helena Tjörnstrand

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2012-02-08

Mål nr
T 3470-10

TILLÄGG

Referenten, justitierådet Leif Thorsson, tillägger för egen del:

I Högsta domstolens mål T 5858-10, som avgjorts denna dag, var jag skiljaktig på sätt framgår av mitt yttrande där. Med hänsyn till utgången i det målet, och då jag för egen del inte har någon annan mening i fråga om utgången i detta mål, har jag ansett mig böra ansluta mig till avgörandet i dess helhet.